

Studenter ger hemlösa stöd

Lärorikt och oväntat glädjefullt med juridik på samhällets botten

Sedan våren 2005 kan hemlösa få juridisk rådgivning av studenter vid Stockholms universitet. Verksamheten är ett samarbete mellan Juridiska Föreningen och Situation Stockholm. En av studenterna är Johan Jansson.

– Det här är en fantastisk möjlighet att få praktisk erfarenhet som juridikstudent, säger han.

Det vimlar av folk i Situation Stockholms lokaler på Döbelnsgatan. Just denna dag har ett nytt nummer av tidningen kommit ut så många är här för att hämta en laddning att sälja på stan. Men lokalerna är inte bara en avhämtningsplats, det är en social knutpunkt också. Tidigare tog studenterna emot de hemlösa enskilt på kontor. Men det var få som vågade sig in dit. Numer sitter de ute i de allmänna utrymmena istället. Det är bara att komma förbi, ta en kopp kaffe och ställa sin fråga. För den som vill finns ett rum där man kan prata ostört.

– Rådgivningen är mycket informell. Här ska det vara låga trösklar. Vi vill inte likna en myndighet eftersom många av dem vi träffar har dåliga erfarenheter av myndigheter, säger Johan.

I dag har Johan hjälpt en man att överklaga ett avslag på ansökan om att få akutboende i centrala Stockholm. På Enheten för hemlösa (Stockholms stads särskilda socialkontor för hemlösa) tycker de att mannen ska söka boende i Huddinge istället eftersom han enligt dem har bott där från och till. Själv hävdar mannen att det inte stämmer och att han kan visa intyg på att han talar sanning. Ett ganska typiskt fall enligt Johan.

– Missnöje med socialtjänstens beslut och skuldsättning är de vanligaste problemen. Men vi får också frågor om vårdnadstvist och arvsrätt. En del som kommer till oss är misstänkta för eller har blivit utsatta för brott.

För det mesta är problemen förhållandevis triviala. Men det händer att studenterna konfronteras med ovanligt ömmande fall och i gruppen har man funderat på att anlita kurator då det blir för tungt. Johan understryker att de inte ska agera ombud. Allt för avancerade eller känslomässigt påfrestande ärenden lämnas över till professionella jurister. Men det är knappast någon nattsvart stämning kring kaffekopparna på Situation Stockholm. Tvärtom.

– Att jobba med det här är roligare än jag trodde att det skulle vara. Det är inte alls nedslående, man blir peppad hela tiden. Många blir jättegglade även för små framgångar. Att få rätt är stort nog, säger Johan Jansson.

Han förvånas över hur juridiskt kunniga de hemlösa är.

– Det är inte alltid jag som är experten av oss.

Fast ibland kan det vara svårt att hänga med i svängarna, särskilt om personen är drogpåverkad. Ofta sitter studenterna två och två för att hjälpas åt att reda ut vad det hela handlar om. Det är en nyttig skola

– Man lär sig att snabbt se vad som är juridiskt relevant i ett ärende.

Emelie Parland, Sara Norman Heckscher och Johan Jansson ger juridisk rådgivning till hemlösa några torsdagar per termin.

Enligt Johan är det svårt att som student få praktisk juridisk erfarenhet. Får man praktik på en advokatbyrå blir man ofta satt att sköta administrativa sysslor.

– Här blir det juridik på en gång. Jag får följa ett ärende från början till slut. Sedan jag började jobba på Situation Stockholm har jag blivit mer drivande och jag har lärt mig att möta andra människor än jag är van vid.

FAKTA: RÅDGIVNING FÖR HEMLÖSA

Totalt jobbar 20-25 studenter i projektet. Studenterna ska ha läst minst tre terminer på juridikprogrammet. Den juridiska rådgivningen sker varje torsdag klockan 14-16. Studenterna delas in i grupper. Varje grupp ger rådgivning vid tre till fyra tillfällen per termin. Den som är intresserad kan kontakta Johan Jansson på joja3365@student.su.se.

Lagen på nätet

Lagen.nu är en databas innehållande alla lagar och andra författningar som ingår i Svensk författningssamling (SFS). Här finns även många vägledande domstolsavgöranden, bland annat avgöranden i Högsta domstolen. Lagen.nu, som har funnits sedan 2004, skapades av Staffan Malmgren, juridikstudent och tidigare forskarmanuens på Institutet för Rättsinformatik, IRI. Staffan Malmgren har läst datavetenskap och var tidigare delägare i ett företag inom it-sektorn.

– När jag började plugga juridik märkte jag hur dåligt strukturerade de äldre databaserna för lagtexter är. De är svårnavigerade, de känns omoderna och inte särskilt inbjudande, berättar han.

Han skrev ett program som automatiskt hämtar hem och strukturerar de lagtexter som finns på Regeringskansliets och Domstolsverkets webbserver. Databasen sköter sig alltså på egen hand. Men Staffan förbättrar kontinuerligt dess funktionalitet. Än så länge saknas bland annat EG-rättsliga rättskällor, myndighetsföreskrifter, Statens offentliga utredningar och propositioner. En annan brist är att domstolspraxis inte går längre tillbaka än 1981. Allt detta vill Staffan åtgärda.

– Just nu tittar jag på hur man skulle kunna visa hur en lag har förändrats över tid. En annan sak jag vill starta är en slags korsning mellan Karnov och Wikipedia där besökare kan kommentera lagtexter.

Ju fler som hjälper till desto bättre blir databasen tycker Staffan. Därför har han startat en e-postlista där jurister, datatekniker och andra kunniga personer kan diskutera hur sidan kan utvecklas. Allt material är tillgängligt för vem som helst, inklusive programkoden. Bortsett från visst samarbete med Lexnova tjänar han ingenting på databasen.

– Jag känner en hantverkstolthet över systemet. Bästa sättet att få uppmärksamhet för lagen.nu är att låta allt vara tillgängligt, förklarar han.

Miljoner till forskningsprojekt

Antonina Bakardjieva Engelbrekt, professor i europeisk integrationsrätt, har tilldelats ett forskningsbidrag om 1,32 miljoner kronor av Vetenskapsrådet. Projektet syftar till att kartlägga aktörerna i de beslutsprocesser som utformar den europeiska upphovsrätten.

Två nya professorer

Rektor har beslutat att anställa två nya professorer vid Juridicum. Marcus Radetzki antäls från och med den 1 januari 2009 som professor i civilrätt. Petter Asp anställs från och med den 1 februari 2009 som professor i straffrätt.

Integriteten – framtidens ödesfråga

Juridikens roll i IT-samhället diskuterades då Institutet för Rättsinformatik fyllde 40

År 2008 var det 40 år sedan som Institutet för Rättsinformatik, IRI, grundades. Detta firades med en tvådagars konferens den 18-19 november. Konferensen lockade drygt 200 deltagare från hela världen.

– Det som var spekulationer och teori 1968 är idag en handgriplig verklighet, konstaterar professor Peter Seipel, medgrundare till IRI och dess förste föreståndare.

Nordic Conference on Law & IT är, som namnet avslöjar, i första hand en angelägenhet för de nordiska länderna. Evenemanget turnerar runt i Norden och 2008 års konferens i Stockholm var den 23:e i ordningen. Men denna gång öppnade konferensen upp för talare från utomnordiska länder, inalles tolv (exklusive de nordiska) från Europa och Sydamerika.

– Eftersom vi lever i ett globalt samhälle kändes det rätt att bjuda in utomnordiska deltagare. Det innebar inte att vi tappade det nordiska perspektivet. I Norden finns en samsyn vad gäller många frågor kring rättsinformatik. Vi delar till exempel uppfattningen att det krävs ett proaktivt förhållningssätt till juridiska lösningar på de frågor som informationstekniken för med sig. Det var nyttigt att sätta den nordiska samsynen i relation till andra länders hantering av it-frågor, förklarar professor Cecilia Magnusson Sjöberg, föreståndare på IRI sedan 2006.

Konferensen var bredare än vanligt, inte bara med avseende på antal nationaliteter. Förutom jurister medverkade även en journalist, ett antal datatekniker och en professor i biblioteks- och informationsvetenskap som talare. Konferensen gav även prov på en tematisk bredd; besökarna kunde följa fem olika spår under de två dagarna: tillgång till information och upphovsrätt, juridik i informationssamhället, Privacy in the Making, Legal Information Retrieval in the Digital Age samt Proactive Law and IT.

Peter Seipel tycker att mycket har hänt sedan starten för 40 år sedan då ämnet rättsinformatik var ungt.

– I dag har ämnet fått ett arbetsstoff och en praktisk anknytning. Huvudfrågorna förblir desamma, men de får hela tiden nya svar. För oss som har jobbat länge med rättsinformatik är det uppfriksande att se att det har blivit ett så etablerat ämne, säger han.

Om han vore doktorand idag skulle Peter Seipel antagligen forska kring etik och moral på nätet: Vilket inflytande har it-samhället på till

En paneldiskussion avslutade konferensen. Moderator: Herbert Burkert. Deltagare: Anna Kiefer, Dag Wiese Scharthum, Peter Seipel, Viveca Still och Jan Trzaskowski. Vid podiet, Staffan Malmgren.

exempel branschnormer och straffskalor? Hur påverkar det allmänhetens attityder? Ett annat intressant område, enligt Seipel, är säkerheten på internet.

– Det här är ett oerhört besvärligt problemområde som griper in i alla verksamheter och i våra privatliv. Här ryms såväl frågor kring kriminalitet som datakvaliteten i automatiserade beslut och frågan om i vilken utsträckning man ska ha rätt att uppträda anonymt på internet.

Under konferensens gång blev det särskilt påtagligt för Cecilia Magnusson Sjöberg vilken stor betydelse så kallad soft it-law har fått. Uttrycket syftar på rättsliga styrmekanismer som inte är formellt bindande på samma sätt som traditionella rättsregler, men som ändå inverkar på rättsutvecklingen, till exempel branschöverenskommelser, myndigheters vägledning och informationsstandarder.

– Som en konsekvens av att lagstiftaren inte hinner med att utveckla en legal infrastruktur för hantering av it-relaterade frågor växer alternativa tvistelösningar fram, inte minst på in-

ternet. Det är inte alltid säkert att de som tvistar är jämbördiga parter. Det finns en stor risk för att vi får ett segregerat samhälle mellan de som kan it och de som inte kan, säger Cecilia Magnusson Sjöberg.

I slutet av konferensen presenterades en enkätundersökning. Samtliga deltagare hade fått svara på vad som är den viktigaste framtida frågan för rättsinformatiken. Listan toppades av integritetsproblematiken på internet följt av upphovsrätten. Cecilia Magnusson Sjöberg tycker att det finns en paradox mellan utfallet i enkäten och andra undersökningar som visar att ungdomar inte ser några större integritetsproblem med internet.

– Kan det vara så att det uppväxande släktet inte inser vilka integritetsrisker internet innebär, eller har de en annan syn på integritet som i förlängningen kommer att påverka hela rättssystemet? Det vore spännande att undersöka!

Nästa Nordic Conference on Law & IT hålls i Oslo i oktober 2009. Konferensen kommer att handla om övervakningssamhället.

Ny avhandling i folkrätt

Den 19 december disputerade Diana Amnéus på sin avhandling i folkrätt. Responsibility to Protect by Military Means – Emerging Norms on Humanitarian Intervention?

När stater uppenbart misslyckas att skydda sin befolkning mot folkmord, brott mot mänskligheten eller krigsförbrytelser har säkerhetsrådet ett externt 'ansvar att skydda'. När situationen bedöms utgöra ett hot mot freden medger folkrätten en rätt för rådet att besluta om militär intervention när fredliga medel är otillräckliga.

Säkerhetsrådets praxis rörande humanitära interventioner sedan kalla krigets slut i bland annat Bosnien, Somalia och Rwanda stöder en sådan utvidgad rätt att agera vid grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna och den humanitära rätten. FN:s medlemsstater har också erkänt en ny princip om 'ansvar att skydda' vid FN-toppmötet i New York 2005 – the 'Responsibility to Protect' (R2P).

I sin avhandling visar Diana Amnéus att det påbörjats en sedvanerättslig utveckling inom folkrätten som skulle kunna medge en sådan rätt även för regionala organisationer utan FN-mandat.

– Det behövs dock fler fall av sådana humanitära interventioner, såsom i Kosovo (1999) och Liberia (1991), som bekräftar staters samtycke till en sådan rätt. Antalet potentiella fall av genuina humanitära interventioner är mindre än risken för missbruk av R2P varför stöd till en sådan utveckling vore farlig. Vi behöver värna om våldsförbudet inom folkrätten, säger Diana Amnéus.

Text: Diana Amnéus

Så bildades Institutet för Rättsinformatik

I samarbete med Juridiska Föreningen anordnade Peter Seipel vårterminen 1968 en kurs i ADB och Juridik. Kursen var helt frivillig, men väckte stort intresse bland studenterna vilket gjorde att kursen fick dubbleras.

Följande höst beslöt Juridiska fakulteten att kursen skulle ges på nytt och att de studenter som godkänts skulle få intyg om detta. Fakulteten hemställde också hos konsistoriet att medel från kursanslaget skulle användas för att täcka kostnaderna. Kurserna 1968 innebar den formella starten på utvecklingen av ämnet rättsinformatik i juristutbildningen vid Stockholms universitet.

Samma år inrättades Arbetsgruppen för ADB och juridik vid juridiska fakulteten på initiativ av Peter Seipel och professor Jan Hellner. Inte bara akademiker utan även personer från myndigheter och företag inbjöds som deltagare i arbetsgruppen.

Arbetsgruppen ordnade kurser i ADB och juridik för studenter och gav stöd till forskningsprojekt, seminarier, uppbyggnaden av ett specialbibliotek med mera.

År 1981 ombildades arbetsgruppen till Institutet för rättsinformatik, IRI vilket innebar en starkare koppling till universitetet.

Den externa verksamheten fortlevde i en ex-

tern organisation, Svenska föreningen för ADB och juridik, som bildades något senare samma år. Sedermera har föreningen bytt namn till det mer modernt klingande ADBJ – Svenska föreningen för IT och Juridik. Medan IRI fokuserar på forskning har ADBJ som huvudsyfte att engagera praktiker i kurs- och seminarieverksamhet.

Källor: "Rättsinformatiken på väg" av Peter Seipel. Kapitel i Juridiska fakulteten i Stockholm 100 år samt Svenska föreningen för ADB och Juridik 25 år 2006 av Agneta Lundgren m.fl.